

VAKE/Kirjastot.fi-katsaus

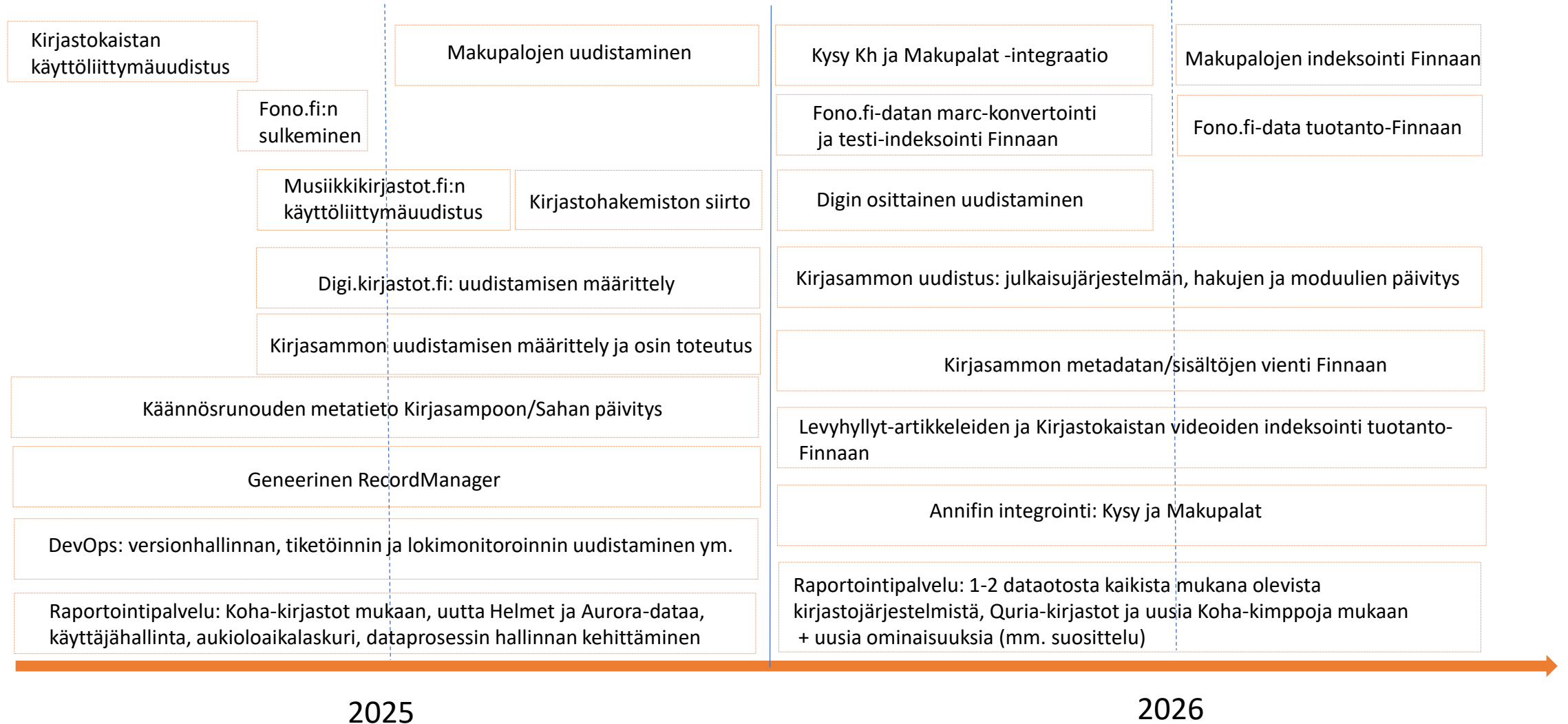
Kirjastot.fi:n koordinaatioryhmä 5.12.2025

Matti Sarmela

Nostoja vuodelle 2026

- Yleisten kirjastojen tekoälyosaamisen valtakunnallinen kehittämishanke
- VAKE/Kirjastot.fi-palveluiden vaikuttavuusselvitys yleisille kirjastoille
- Tietokirjallisuus yleisten kirjastojen kokoelmissa –selvitys -> lisäselvitys Kokoelmaselvityksen (2024) pohjalta
- Pienten kirjastojen tukiverkosto
- Yleisten kirjastojen digisanomalehtipilotti yhdessä Kansalliskirjaston ja kolmen pilottikirjaston kanssa
- Kirjasammon uudistaminen
- Uuden Makupalat.fi:n käyttöönotto + integrointi Kysy kirjastonhoitajalta -palveluun
- Fono.fi-datan, Levyhyllyjen, Kirjastokaistan ja Makupalojen metatiedon testi-/tuotantoindeksointi Finnaan
- Raportointipalvelun laajentaminen Koha-kimppoihin ja Quria-kirjastoihin
- Digi.kirjastot.fi-palvelun osittainen uudistaminen
- Varautuminen Tilastot.kirjastot.fi:n ylläpitoon myös vuoden 2026 jälkeen
- Monikielisen kirjaston sivujen uudistaminen
- Tekoälyhankkeen sivujen luominen
- Henkilöstömuutoksia
- VAKE:n sijainti Helsingin kaupunginkirjaston organisaatiossa muuttuu kehittämisspalveluista kirjastopalvelujohtajan alaiseksi Valtakunnalliseksi kehittämisyksiköksi

Palveluiden kehittäminen 2025-2026

Palautetta Fono.fi:n sulkemisesta

Fono.fi suljettiin 30.9.

"Fono.fi on ollut korvaamaton kappaleiden tekijätietojen pankki, toivottavasti aineistoon pääsee taas pian käsiksi".

"Fono.fi -sivusto on ollut kriittisen tärkeä selain erityisesti tekijänoikeusasioiden hoitamisessa. En tiedä laajuudeltaan vastaavan tarkkaa suomenkielisen musiikin tietokantaa. On pöyristyttävää ja surullista, että tämä sivusto on suljettu."

"En tiedä, mihin suuntaan pitäisi parahtaa, mutta Fono.fi-tietokannan sulkeminen vaikeuttaa tosi paljon opetustyötä, tutkimusta ja musiikin alan tiedonhakua muutenkin."

"Fono.fi oli erinomainen alusta löytää säveltäjä-, sanoittaja- yms. tietoja populaarimusiikkikappaleista. Käytin itse paljon palvelua myös löytääkseni tiedon, oliko jostain ulkomaalaisesta kappaleesta tehty suomalaista käännösversiota. Se, että palvelua ei päivitetty uusilla tiedoilla, ei haitannut."

Toivon kovasti, että vastaava palvelu tulee pian taas käyttöön."

Kansallinen yhteistyö

- Yleisten kirjastojen intressien edistäminen Digime-viitearkkitehtuurityön vuosikokouksessa, Finna-konsortion ohjausryhmässä, Melindan ja kuvailuyhteistyön ohjausryhmässä, DKKP-verkostossa sekä sektorikokouksissa
- Kiinteä yhteistyö YKN:n sekä YKN:n metatietoryhmän kanssa ja Kohti metatietovisiota –projektin kanssa, YKN:n työvaliokunnan jäsenyys
- Yhteistyö Kansalliskirjaston kanssa erityisesti Finna-kokonaisuuden kehittämisessä ja tekoälyn hyödyntämisessä
- Tuki tekoälyosaamishankkeelle ja sen yhteistyöverkostolle
- Yhteistyö AKE-kirjastojen ja -verkoston kanssa: AKE-linjakokousten järjestäminen, Liboppi-yhteistyö, ÅKE-verkosto, valtakunnalliset kokoelma-aiheiset koulutukset (2/vuosi), pienten kirjastojen tukiverkosto
- Kirjasampo jatkaa Lukuloma-kampanjaan yhteistyössä kirjallisuusalan toimijoiden kanssa sekä mm. Helmet-lukuhaaste-yhteistyötä
- Sivupiirin tuki Seinäjoen kaupunginkirjaston erityistehtävälle lasten ja nuorten lukemisen edistämisessä
- Yhteistyö LVV:n kirjastotiimin kanssa, erityisesti koulutusten suoralähetykset, viestintä ja tietojohdamisen kehittäminen, tilastotyöryhmä
- Kirjastokaista: mm. kirjastoalan keskeisten koulutuspäivien ja seminaarien etälähetysten toteuttaminen ja tallenteiden saatavuuden varmistaminen
- Yleisten kirjastojen digisanomalehtipilotin toteuttaminen yhdessä Kansalliskirjaston ja pilottikirjastojen kanssa

Yleisten kirjastojen tekoälyosaamisen kehittämishanke

- Hankkeen taustalla on *Valtioneuvoston tekoälykokonaisuuden koordinaatio ja datatalouden kasvuohjelma*. Siinä opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävänä on
 - vahvistaa kansalaisten tekoälylukutaitoa ja riittävää ymmärrystä tekoälyteknologiasta, mukaan lukien tekijänoikeuksista
 - edistää eettisiä, vastuullisia ja osallistavia tekoälyn käytäntöjä opetuksessa, oppimisessa ja tutkimuksessa
 - mahdollistaa tekoälyn soveltavan osaamisen riittävyys työelämässä
 - kannustaa monitieteistä yhteistyötä ja jatkuvaa oppimista tekoälyyn liittyen.
- Yleisten kirjastojen tekoälyosaamisen kehittämishanke on yksi OKM:n tehtävistä kasvuohjelman toteutuksessa.

Hankkeen tavoite ja toteutus

Yleisten kirjastojen tekoälyosaamisen kehittämishankkeessa:

1. **kehitetään yleisten kirjastojen henkilökunnan osaamista tekoälyn käytössä ja hyödyntämisessä osana yleisten kirjastojen toimintaa ja asiakaspalvelua**
2. Lisäksi hankkeessa luodaan toimintamalleja asiakkaille suunnatuille tekoälyä hyödyntäville palveluille

VAKE toimii hankkeen operaattorina ja vastaa hankkeen rahoituksesta (*), hallinnosta ja toteutuksesta

Hanke rakentuu AKE-kirjastojen ja muiden kirjastoalan toimijoiden sekä erityisesti tekoäly- medialukutaidon koulutuksen tuottajien yhteistyöverkostolle

Hankkeeseen rekrytoidaan projektipäällikkö 1.1.2026 alkaen

Projektipäällikkö vastaa koulutuksen suunnittelusta ja hankinnasta yhteistyössä ohjausryhmän ja yhteistyöverkoston kanssa.

Koulutuksen keskitetty hankinta merkitsee AKE-toiminnan voimakasta kansallista koordinaatiota

(*) Hankeavustus kansallisten digitaalisen kulttuuriperinnön saatavuuden ja säilyttämisen infrastruktuurien tuottamiseen, museoiden digitalisaation edistämiseen, yleisten kirjastojen yhteisiin palveluihin sekä valtakunnalliseen yleisten kirjastojen tekoälyosaamisen kehittämishankkeeseen 2026. Haetaan 25.9. mennessä. Rahoitus myönnetty 18.11.

Tekoälyosaamisen kehittäminen teemoja

- Tekoäly arjessa: generatiivisen tekoälyn keskeiset käyttötavat ja palvelut
- Generatiivisen tekoälyn toimintaperiaatteet ja taustamekanismit
- Tekoälyn vaikutukset medialukutaitoon ja kriittisen lukutaidon vahvistamiseen
- Tekoälyn rooli tiedonhaussa, sisältötuotannossa ja mediatoimitusten työprosesseissa
- Tekoälyn vaikutukset informaation hallintaan, datavastuullisuuteen, tietosuojaan ja tietoturvaan

Digisanomalehtipilotti

- Yleiset kirjastot ovat toivoneet mahdollisuutta saada Kansalliskirjaston digitoimia sanomalehtiä käyttöönsä. Tämä ei ole mahdollista E-kirjaston kautta.
- Kiinnostusta kartoitettiin kyselyllä keväällä 2025. Kyselyn yhteydessä oli mahdollista ilmoittautua osallistujaksi pilottihankkeeseen, jos sellaiseen saataisiin rahoitus. 45 vastausta, joista 41 oli kiinnostunut saamaan aineistoja, 9 kirjastoa ilmoittautui pilotoijiksi.
- Pilottiin valittiin Jyväskylän ja Alavuden kaupunginkirjastot sekä Mikkelin seutukirjasto.
- Jyväskylä toimii OKM-avustuksen päähakijana. Pilotti alkaisi helmi-maaliskuussa 2026.
- Kopioston kanssa on sovittu pilotoitava lehtivalikoima (digitoidut alueen päälehti sekä alueen paikallislehdet, digitoinnin kattavuus vaihtelee) ja lisenssihinnoittelu. Pilotti rajattu paikalliskäyttöön (max. 3 asiakaspäätettä/toimipiste). Henkilökunta avaa pääsyn [Digi.kansalliskirjasto.fi](https://digi.kansalliskirjasto.fi):hin.
- Pilotissa selvitetään digitoitujen paikallislehtien kysyntää, lehtivalikoiman kiinnostavuutta ja siihen pääsyä sekä mm. opastamisen ja markkinoinnin tarvetta.

Kirjastojen viitearkkitehtuuri?

- OKM esitti YKN:n kokouksessa 5.11. tarpeen luoda yleisille kirjastoille kokonais-/viitearkkitehtuuri.
- Digime-viitearkkitehtuurissa todetaan, että sen soveltaminen täsmentyy osa-alue- ja sektorikohtaisissa arkkitehtuureissa, joita kulttuuriperintö- ja asiantuntijaorganisaatiot laativat.
- Keskustelua jatketaan Digime-viitearkkitehtuurin vuositapaamisessa 2026.
- Kansalliskirjaston kokonaisarkkitehtuurityö.

Varastokirjaston lainojen maksullisuus

Kansallisarkiston tiedote:

Opetus- ja kulttuuriministeriö linjasi 29. lokakuuta 2025, että seuraavat Varastokirjaston palvelut muuttuvat maksullisiksi keväällä 2026:

- Artikkelikopioiden sähköinen toimittaminen
- Kaukolaina

Lisäksi OKM:n linjauksen mukaisesti luovutaan käytännöstä, että Varastokirjasto maksaa lähettävän kirjaston rahtikulut ja pakkausmateriaalit.

Muutokset kohdistuvat aikaan, jolloin Varastokirjasto on jo liittynyt osaksi Kansallisarkistoa osana Sivistyshallinto 2030 -hanketta.

Ymmärrettävästi muutokset voivat herättää kirjastokentällä kysymyksiä, mutta Kansallisarkisto tarjoaa jatkossakin laadukasta palvelua Varastokirjaston asiakkaille.

OKM:n linjauksen taustalla on sen ja Varastokirjaston tulossopimus 2025, jonka mukaisesti Varastokirjaston tehtävänä on ollut selvittää palveluidensa maksullisuutta osana uutta virastokokonaisuutta.

Muutokset voisivat astua voimaan aikaisintaan maaliskuussa 2026, kunhan Kansallisarkiston maksuasetus ja hinnasto ovat valmistuneet. Tiedotamme kirjastoja hyvissä ajoin muutoksen tarkemmasta aikataulusta.

Seuraa kirjastoalaa!

Alan ammattitieto, uutiset, tapahtumat, avoimet
työpaikat, koulutuskalenteri, uutiskirjeet

kirjastot.fi/pro

kirjastot.fi/tilaa

[koulutuskalenteri](http://kirjastot.fi/koulutuskalenteri)

kirjastot.fi/kirjastosome

toimitus@kirjastot.fi